

TEMATSKI INFORMATIVNI PREGLED V OKVIRU EVROPSKEGA SEMESTRA

ZNANJA IN SPRETNOSTI ZA TRG DELA

1. UVOD

Znanja in spretnosti so bistveni za konkurenčnost in zaposljivost, saj strukturne spremembe, kot sta globalizacija in tehnološki napredek, zahtevajo še večja in bolj trgu dela prilagojena znanja in spretnosti, da bi lahko dosegali rast produktivnosti in zagotavljali dobra delovna mesta.

Ta informativni pregled se osredotoča na znanja in spretnosti, ki so neposredno povezana s potrebami na trgu dela. Za obsežnejši pregled visokošolskega in nižjega izobraževanja glej tematska informativna pregleda o deležu prebivalstva s terciarno izobrazbo in mladih, ki zgodaj opustijo izobraževanje in usposabljanje.

2. OPREDELITEV IZZIVOV

2.1. Osnovna znanja in spretnosti

Zadostna raven osnovnih znanj in spretnosti (bralna in računska pismenost, naravoslovje in tehnologija) je bistvena za mlade, da lahko enostavno dostopajo do trga dela, in za odrasle, da ohranijo zaposlitev na visokokakovostnih in stabilnih delovnih mestih. Vendar veliki deleži (med 20 in 25 %) tako mladih v začetnem izobraževanju (kot kažejo rezultati programa PISA iz leta 2015)¹ kot delovno sposobnih odraslih (kot kažejo

¹ PISA je program mednarodne primerjave dosežkov učencev OECD. Za več o tem, kako so te ravni opredeljene, glej <http://www.oecd.org/pisa/test/>.

rezultati programa PIAAC iz leta 2012)² nimajo teh osnovnih znanj in spretnosti, kar omejuje njihovo zmožnost, da bi našli stabilno zaposlitev ter sodelovali v gospodarskem in družbenem življenju na splošno.

V številnih državah EU je delež 15-letnikov s slabimi rezultati pri osnovnih znanjih in spretnostih še vedno zelo velik³. Te osebe bodo zelo verjetno imele resne težave pri svojem nadaljnjem izobraževanju, na trgu dela in v vsakodnevnem življenju.

Največji delež oseb s slabimi rezultati je na področju matematike, in sicer približno 22 % na ravni EU. Le tri države članice imajo delež pod referenčnim merilom 15 %⁴, čeprav je 12 držav članic med letoma 2012 in 2015 uspelo zmanjšati svoj delež (slika 1).

Rezultati na področju bralne in naravoslovne pismenosti so nekoliko boljši, vendar so se sčasoma oboji znatno poslabšali.

² PIAAC je program OECD za mednarodno ocenjevanje kompetenc odraslih. Za več o tem, kako so te ravni opredeljene, glej <http://www.oecd.org/skills/piaac/>.

³ Osebe s slabimi rezultati so opredeljene kot osebe, ki so na enem od preskusnih področij programa PISA (branje, matematika ali naravoslovje) dosegle raven usposobljenosti manj kot 2.

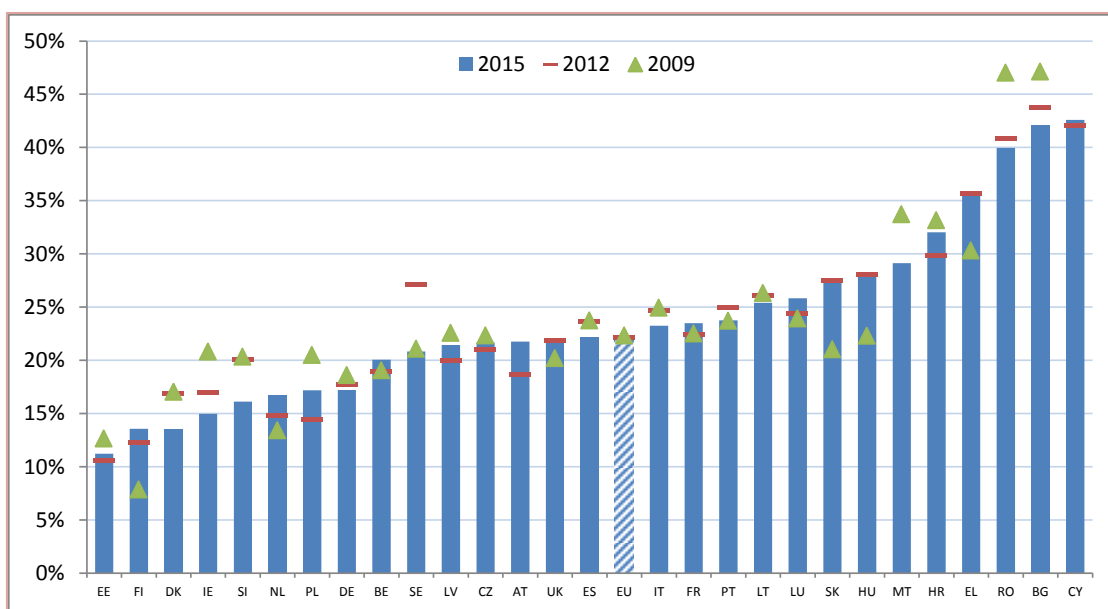
⁴ Države članice so se v okviru strateškega okvira za evropsko sodelovanje v izobraževanju in usposabljanju (ET 2020) dogovorile, da bi moral biti do leta 2020 delež 15-letnikov s slabimi rezultati pri branju, matematiki in naravoslovju pod 15 %.

Rezultati Bolgarije, Romunije in Cipra so slabi na vseh treh področjih, zlasti pri matematiki, pri kateri je delež oseb s slabimi rezultati več kot 40-odstoten. Na splošno imajo države s sorazmerno manj osebami s slabimi rezultati tudi večje deleže oseb z najboljšimi rezultati pri preskusih programa PISA, tj. tistih z znanjem ravni 5 ali več, kar kaže na splošno uspešnejše sisteme izobraževanja in usposabljanja in ne toliko na namerno dajanje prednosti odličnosti pred enakostjo.

Sistemi izobraževanja še niso povsem učinkoviti pri zmanjševanju neenakosti. Delež fantov s slabimi rezultati pri branju

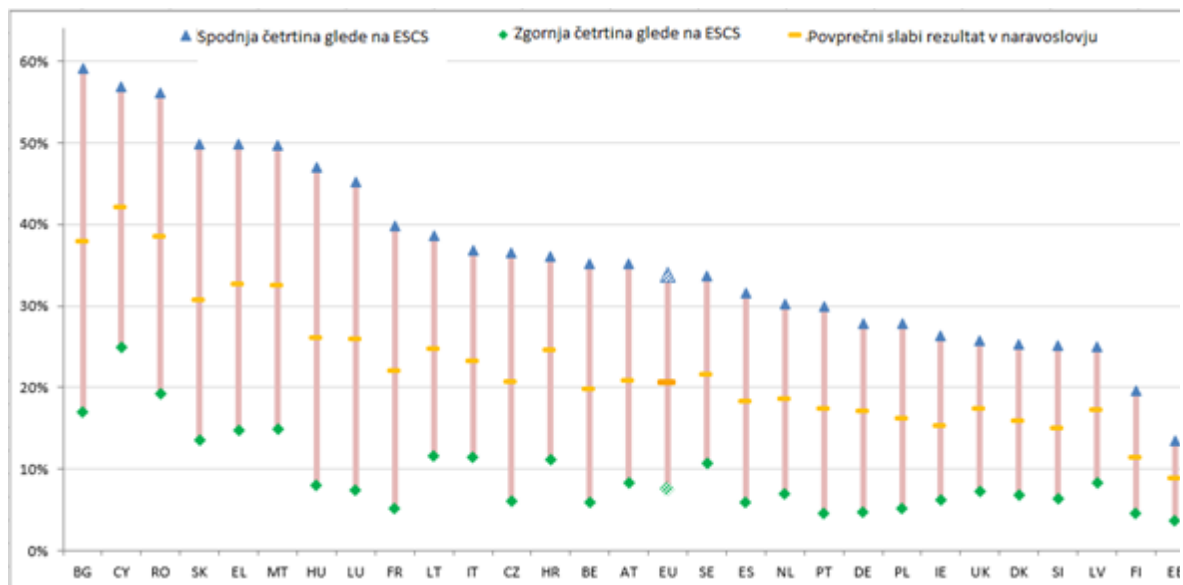
je veliko višji kot delež pri dekletih (23,5 % v primerjavi s 15,9 %), čeprav razlike med spoloma pri bralni pismenosti pozneje običajno izginejo (kot kažejo podatki programa PIAAC za osebe, stare od 16 do 24 let). Rezultati fantov in deklet so bolj enaki na preostalih dveh področjih osnovnih znanj in spretnosti. Socialno-ekonomsko ozadje ostaja ena od glavnih determinant pridobivanja znanj in spretnosti v šolah. Razlika v deležu oseb s slabimi rezultati v naravoslovju med učenci v spodnji četrtini socialno-ekonomskega statusa in učenci v najvišji četrtini je zelo velika (slika 2).

Slika 1 – Deleži oseb s slabimi rezultati v računski pismenosti v okviru programa PISA v izbranih letih

Vir: OECD (PISA).

Slika 2 – Vpliv socialno-ekonomskega ozadja na uspešnost v matematiki, 2012

Vir: OECD (PISA).

Dejstvo, da evropski sistemi izobraževanja in usposabljanja 20 % učencev ne zagotavljajo najosnovnejših znanj in spretnosti, je povezano z velikimi oportunitetnimi stroški. To ne kaže le, kako velik je izziv, da se izboljša uspešnost sistemov izobraževanja in usposabljanja, temveč tudi velike potencialne koristi v smislu povečane rasti in zaposlovanja, če bi se ta delež učencev, ki bodo verjetno imeli resne težave z zaposljivostjo, zmanjšal.

Med delovno sposobnimi odraslimi (v starosti od 16 do 65 let) jih je v državah EU, ki so sodelovale v raziskavi PIAAC, povprečno 43 % pokazalo srednje ali visoke ravni bralne pismenosti (ravni 3 do 5). To je precej pod povprečjem držav OECD (49 %).

Prav tako je eden od petih odraslih v sodelujočih državah EU pokazal nizko raven bralne pismenosti. Pri računski pismenosti to velja celo za enega od štirih. Kar zadeva zelo visoke ravni znanj in spretnosti, le peščica držav članic dosega uspešnost najboljših držav, ki niso članice EU, kot je Japonska. Druga velika neevropska gospodarstva, kot sta Kanada in ZDA, imajo podobne rezultate kot mnoge države EU.

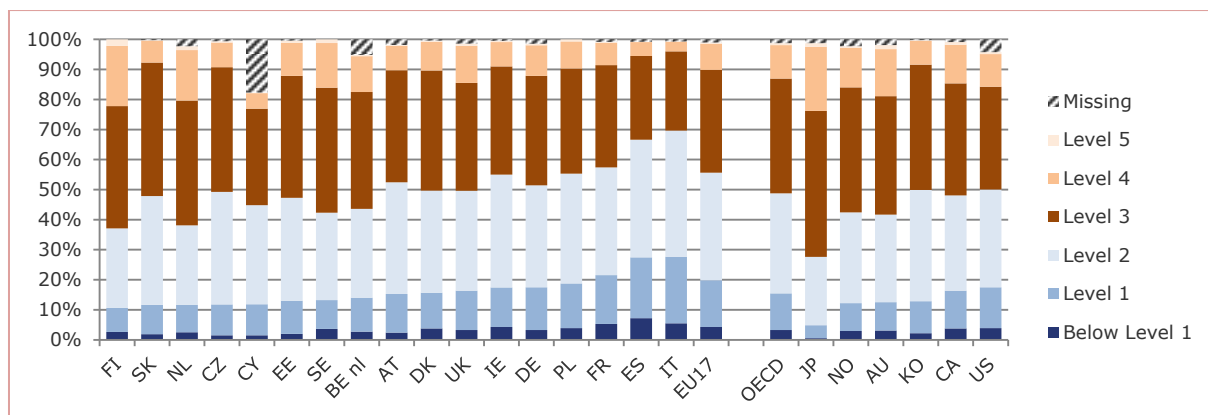
Med državami članicami so velike razlike pri porazdelitvi znanj in spretnosti. V širšem smislu je mogoče opredeliti tri skupine držav:

- 1) države z velikimi deleži odraslih, ki dosegajo srednje do najboljše rezultate, in zelo majhnim deležem oseb, ki dosegajo slabe rezultate (kot so Nizozemska, Finska, Švedska in Flandrija v Belgiji);
- 2) države z rezultati, ki niso bistveno drugačni od povprečja OECD, in
- 3) države s sorazmerno malo osebami, ki dosegajo srednje do najboljše rezultate, in zelo velikimi deleži oseb, ki dosegajo slabe rezultate (Španija in Italija).

Medtem ko v nekaterih državah predvsem starejše starostne skupine kažejo zelo nizke ravni znanj in spretnosti, v drugih očitno precej slabe rezultate dosegajo tudi mlajše starostne skupine (npr. Ciper in Združeno kraljestvo). Poleg tega rezultati raziskave potrjujejo, da je uspešnost zelo močno povezana z izobrazbo staršev in statusom migranta, vendar v različnem obsegu po državah.

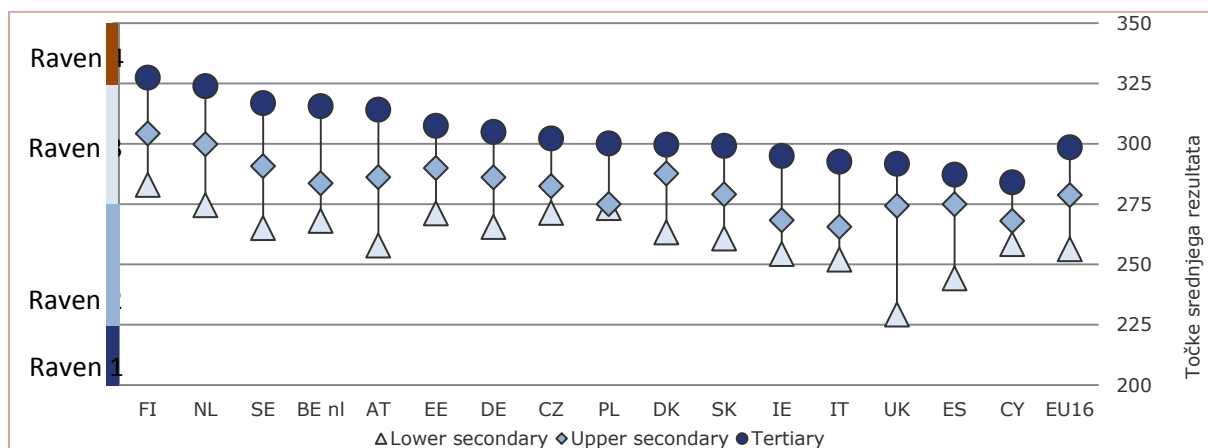
Rezultati raziskave PIAAC kažejo tudi velike razlike med državami v povprečnih ravneh znanj in spretnosti med osebami s primerljivimi ravni izobrazbe. Mladi z le višjo sekundarno izobrazbo na Finskem, Nizozemskem ali Švedskem na primer kažejo višja povprečna znanja in spretnosti kot tisti z univerzitetno izobrazbo v Španiji ali na Cipru.

Slika 3 – Delež prebivalstva v starosti 16–65 let za posamezno raven usposobljenosti na področju pismenosti, 2012

Vir: OECD (PIAAC). Opomba: države so razvrščene združeno po deležu ravni 1 in manj. Manjkajoče države: niso sodelovale pri preskusu.

Slika 4 – Povprečna usposobljenost na področju pismenosti (v starosti 16–29 let) po ravni izobrazbe, 2012

Vir: OECD (PIAAC). Opomba: države so razvrščene po povprečnem rezultatu na ravni terciarne izobrazbe.

2.2. Prečna znanja in spretnosti

Zaradi novih načinov dela in pogostejših menjav delovnih mestih (zaradi nujnosti ali priložnosti) je potreben širši nabor znanj in spretnosti. Prečna⁵ znanja in spretnosti so tisti, ki so potrebni za

⁵ Znanja in spretnosti, ki jih imajo posamezniki ter so pomembni za delovna mesta in poklice, ki so drugačni od tistih, ki jih imajo zdaj ali so jih nedavno imeli. Ta znanja in spretnosti so lahko bili pridobljeni tudi z dejavnostmi, ki niso povezane z delom, ali v prostem času ali s sodelovanjem v izobraževanju ali usposabljanju. Bolj splošno gre za znanja in spretnosti, ki so bili pridobljeni v nekem kontekstu ali za obvladovanje posebnih okoliščin/težave in jih je mogoče prenesti v drug kontekst.

delovna mesta in poklice na različnih področjih, drugačnih od sedanjih ali preteklih. Trenutno 40 % delodajalcev poroča o težavah pri iskanju ljudi z ustreznimi znanji in spretnostmi, pri čemer mnogi od njih poudarjajo, da kandidatom za delovna mesta primanjkuje prečnih znanj in spretnosti⁶.

Več kot polovica zaposlenih v EU na svojih delovnih mestih potrebuje znanje tujih jezikov (čeprav so taka znanja

⁶ OECD/Evropska unija, *The Missing Entrepreneurs 2015: Policies for Self-Employment and Entrepreneurship*, OECD Publishing (zbirka Missing Entrepreneurs 2015: politike za samozaposlitev in podjetništvo), 2015.

specifična za podsklop delovnih mest). Vendar ima le 42 % najstniških učencev dobro znanje prvega tujega jezika⁷.

Čeprav delodajalci cenijo zaposlene, ki dajejo pobude in so se sposobni prilagajati izzivom in spreminjajočim se okoljem⁸, je raven podjetniških znanj in spretnosti med prebivalci EU še vedno precej nizka. Le malo je držav članic, v katerih več kot polovica odraslega prebivalstva meni, da ima potrebne spretnosti in znanja za ustanovitev podjetja⁹.

Poleg tega se le polovica prebivalcev EU, starih 15 let ali več, strinja, da jim je njihova šolska izobrazba pomagala razviti samoiniciativnost in neko vrsto podjetnosti (glej sliko 5)¹⁰.

2.3. Neskladje v znanjih in spretnostih

Neskladje v znanjih in spretnostih pomeni razliko med ponudbo znanj in spretnosti ter povpraševanjem po njih na trgu dela. Povedano drugače, gre za okoliščine, v katerih so znanja in spretnosti, ki jih iščejo delodajalci, drugačni od znanj in spretnosti, ki jih ponujajo iskalci zaposlitev ali delavci. Če je neskladje v znanjih in spretnostih, ki lahko ima različne oblike, dolgotrajno, lahko povzroči kratko- in dolgoročne ekonomske in socialne izgube za ljudi, delodajalce in družbo.

⁷ Evropska panorama znanj in spretnosti, *Foreign languages Analytical Highlight* (Analitični povzetek glede tujih jezikov), pripravili družba ICF GHK in agencija Cedefop za Evropsko komisijo, 2014.

⁸ OECD/Evropska unija, *The Missing Entrepreneurs 2015: Policies for Self-Employment and Entrepreneurship*, OECD Publishing (zbirka Missing Entrepreneurs 2015: politike za samozaposlitev in podjetništvo), 2015.

⁹ Kelley, D., Singer, S., in Herrington, M., *2015/16 Global Report* (Globalno poročilo za leto 2015/16), Global Entrepreneurship Monitor.

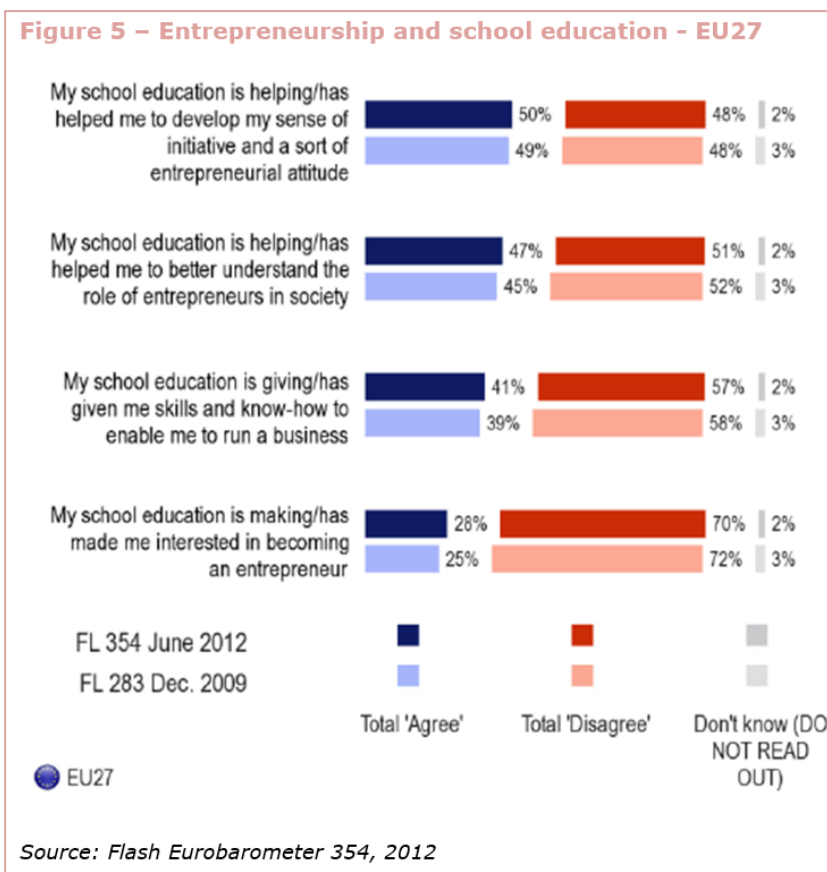
¹⁰ Evropska komisija, Flash Eurobarometer 354, *Entrepreneurs in the EU and beyond* (Podjetništvo v EU in drugod), 2012.

Tri glavne razsežnosti, ki jim oblikovalci politike in akademiki namenjajo pozornost, so:

- 1) makroekonomske neskladje v znanjih in spretnostih, ki pomeni razlike v znanjih in spretnostih med ponujenimi delovnimi mesti in skupino brezposelnih na širših ravneh kvalifikacij;
- 2) pomanjkanje posebnega strokovnega znanja, kar pomeni nezmožnost delodajalcev, da bi našli delavce s posebnim znanjem in spretnostmi ali poklicem, in
- 3) neskladje v znanjih in spretnostih na delovnem mestu, ki pomeni razlike med znanji in spretnostmi zaposlenih posameznikov ter znanji in spretnostmi, potrebnimi za izvajanje njihovega dela¹¹. Makroekonomski kazalniki neskladja v znanjih in spretnostih so lahko koristnejši v okviru evropskega semestra, saj so bolj

zanesljivi, pogosteje na voljo in tesneje povezani z glavnimi vprašanji politike, kot je dolgotrajna ali strukturna

brezposelnost.

Eden od načinov za

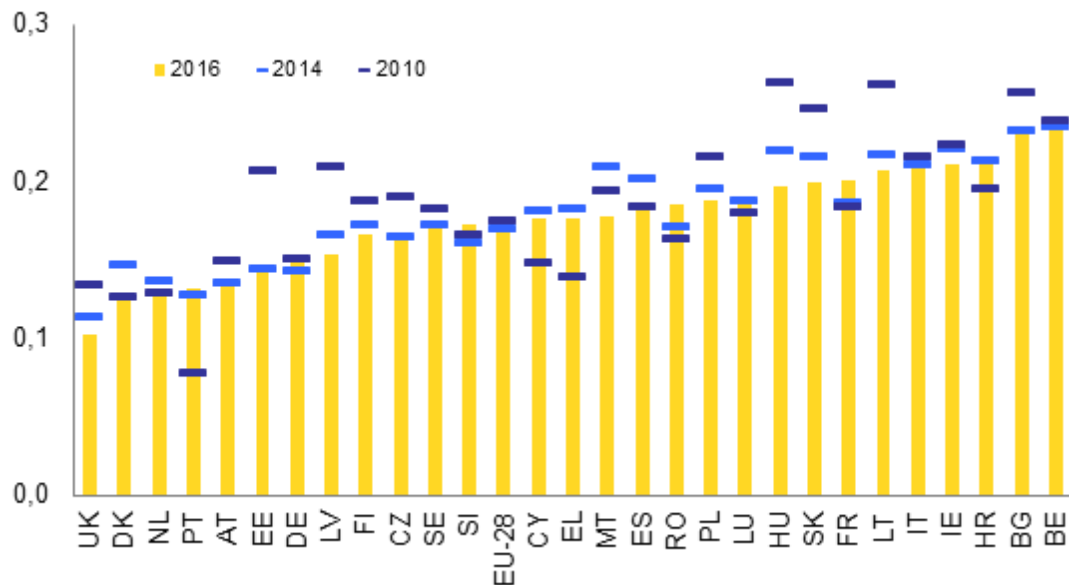
¹¹ Za podrobnejši pregled glej Kiss, A., in Vandeplas, A., *Measuring Skills Mismatch*. (Merjenje neskladja v znanjih in spretnostih), Analytical Webnote 7/2015, GD EMPL, 2015.

merjenje makroekonomskega neskladja v znanjih in spretnostih je, da se prouči, kako se stopnje zaposlenosti skupin z različnimi znanji in spretnostmi (visoko

usposobljeni, srednje usposobljeni in nizko usposobljeni) razlikujejo od stopnje zaposlenosti celotnega prebivalstva v dani državi in letu. Večja kot je razlika (relativna razpršenost), večje je makroekonomsko neskladje v znanjih in spretnostih. Na sliki 6 je primerjava med državami članicami EU glede tega. Razpršenost stopnje zaposlenosti je zelo visoka v Belgiji,

Bolgariji, na Hrvaškem, Irskem in v Italiji. V večini primerov je to posledica nizkih stopenj zaposlenosti za nizko usposobljene delavce (zlasti v primerjavi z visoko usposobljenimi). Čeprav so za razumevanje ustreznih dejavnikov potrebne bolj poglobljene analize za posamezne države, je koristna tudi proučitev trendov v daljšem obdobju.

Slika 6 – Relativna razpršenost stopenj zaposlenosti po izobrazbi

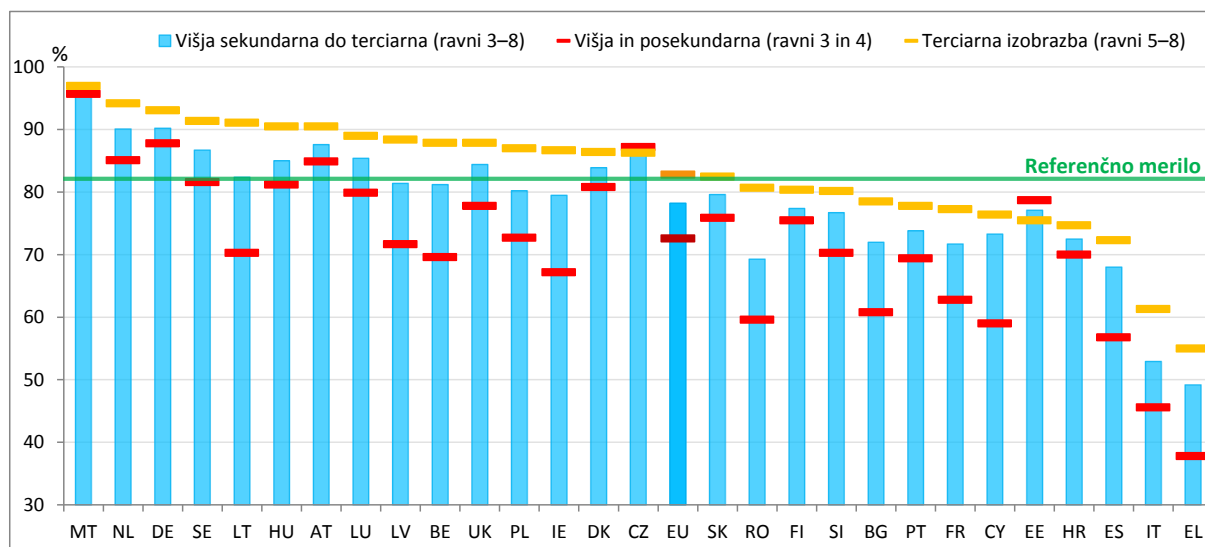

Vir: lastni izračuni na podlagi podatkov Eurostata. Letno povprečje na podlagi povprečja štirih četrtletij.

Čeprav so se v obdobju krize rezultati na trgu dela poslabšali tudi za osebe s terciarno izobrazbo, opremljanje mladih z ustreznimi znanji, spretnostmi in stališči še vedno olajšuje prehod iz izobraževanja v zaposlitev. Na sliki 7 je

prikazan delež novih mladih diplomantov v delovnem razmerju glede na referenčno merilo, ki ga je leta 2012 določil Svet in po katerem bi morale biti do leta 2020 vsaj 82 % novih mladih diplomantov v delovnem razmerju.

Slika 7 – Zaposljivost: stopnje zaposlenosti novih diplomantov, starih 20–34 let, 2016

Vir: Eurostat, raziskava o delovni sili.

Stopnja zaposlenosti novih mladih diplomantov v EU kot celoti se je leta 2016 dodatno povečala na 78,2 %, kar je okrepilo nedavno postopno izboljšanje. Od leta 2013 se je stopnja zaposlenosti diplomantov z višjo sekundarno izobrazbo povečala za 3,2 odstotne točke, stopnja diplomantov s terciarno izobrazbo pa se je povečala za 2,1 odstotne točke. Mladi s terciarno izobrazbo imajo tako 10 odstotnih točk prednosti v zaposljivosti v primerjavi z diplomanti s sekundarno izobrazbo. Ta prednost se pojavlja v vseh državah članicah, razen v Estoniji in na Češkem.

Za poklicno in strokovno izobraževanje in usposabljanje (PSIU) dokazi iz študije, ki jo je izvedel JRC¹², kažejo, da imajo v številnih državah EU diplomanti z višjo sekundarno izobrazbo, ki so usmerjeni v PSIU, višje stopnje zaposlenosti kot tisti brez take usmerjenosti. Imajo pa tudi nižje stopnje brezposelnosti in

neaktivnosti¹³. Analiza OECD¹⁴ potrjuje, da je PSIU na ravni višjega sekundarnega in posekundarnega neterciarnega izobraževanja povezano z večjo verjetnostjo za zaposlenost (slika 9), vendar tudi z nekoliko nižjo plačo na uro.

Razlike so majhne, zlasti kadar jih obravnavamo po spolu. Raven ISCED 5 pomeni veliko prednost akademske izobrazbe v smislu dohodka in zaposlitve.

3. OPREDELITEV VZVODOV POLITIKE ZA OBRAVNAVANJE IZZIVOV

Z zadostnimi naložbami v izobraževanje in strukturne reforme, ki povečujejo uspešnost in učinkovitost sistemov izobraževanja in usposabljanja, se lahko

¹² JRC CRELL (2015): *Education and youth labour market outcomes: the added value of VET* (Izobraževanje in rezultati na trgu dela za mlade: dodana vrednost PSIU). Tehnični povzetek; na podlagi posebnega izvlečka iz ankete Eurostata o delovni sili za tretje četrtletje leta 2014.

¹³ Izmerjeno kot delež zaposlenih posameznikov, starih 20–34 let, katerih najvišja raven izobrazbe je višja sekundarna ali posekundarna neterciarna (ravni ISCED 3–4).

¹⁴ OECD (2015): *The effects of vocational education and training on adult skills and wages. What can we learn from PIAAC?* (Učinki poklicnega izobraževanja in usposabljanja na znanja in spretnosti ter plače odraslih. Kaj se lahko naučimo iz raziskave PIAAC?).

izboljšajo **osnovna znanja in spretnosti**. Da bi med mladimi zmanjšali delež tistih, ki imajo slabe rezultate, je treba vključujoče politike usmeriti tudi v izboljšanje rezultatov učencev iz prikrajšanih socialno-ekonomskih ali drugačnih jezikovnih ozadij.

Vrednost **začetnega poklicnega izobraževanja in usposabljanja** je v tem, da omogoča razvoj znanj in spretnosti, pomembnih za specifično delovno mesto, ter prečnih znanj in spretnosti, prehod k zaposlitvi ter ohranjanje in posodobitev znanj in spretnosti delovne sile. Vsako leto se poklicnih programov udeleži več kot 13 milijonov učencev. Vendar napovedi za trg dela kažejo, da bo v prihodnosti v več državah članicah primanjkovalo diplomantov PSIU¹⁵.

Novi diplomanti s kvalifikacijami PSIU na višji sekundarni in posekundarni neterciarni ravni na splošno lažje preidejo iz izobraževanja na trg dela. Prav tako imajo višje stopnje zaposlenosti kot diplomanti splošnega izobraževanja s primerljivo ravnijo izobrazbe. Kljub temu za številne mlade in njihove starše PSIU še vedno ni tako privlačno kot akademsko izobraževanje.

Privlačnost programov PSIU ter njihovo ustreznost za trg dela bi bilo dejansko mogoče še bistveno izboljšati. Premalo programov v državah članicah v celoti izkorišča potencial učenja skozi delo. Tudi priložnosti za napredovanje s PSIU na visokošolsko izobraževanje so še vedno nezadostne.

Z vidika kakovosti bi moral biti vsak dijak PSIU pripravljen za življenje in delo v čedalje bolj globalizirani družbi, vključno z učenjem tujih jezikov.

Okoli 50 % dijakov oz. študentov v EU, vključenih v višjo sekundarno, posekundarno in kratko terciarno

izobraževanje, je vključenih v PSIU, ki je tako ključen vir znanj in spretnosti ter kompetenc za gospodarstva EU.

Zato je bistveno, da sistemi začetnega PSIU zagotavljajo ustrezna osnovna, prečna in poklicna znanja in spretnosti, ki ustrezajo potrebam delodajalcev. Poleg tega morajo dijake pripraviti na učenje pozneje v življenju ter uspešne prehode iz izobraževanja v zaposlitev in z enega delovnega mesta na drugega ali iz brezposelnosti v zaposlitev.

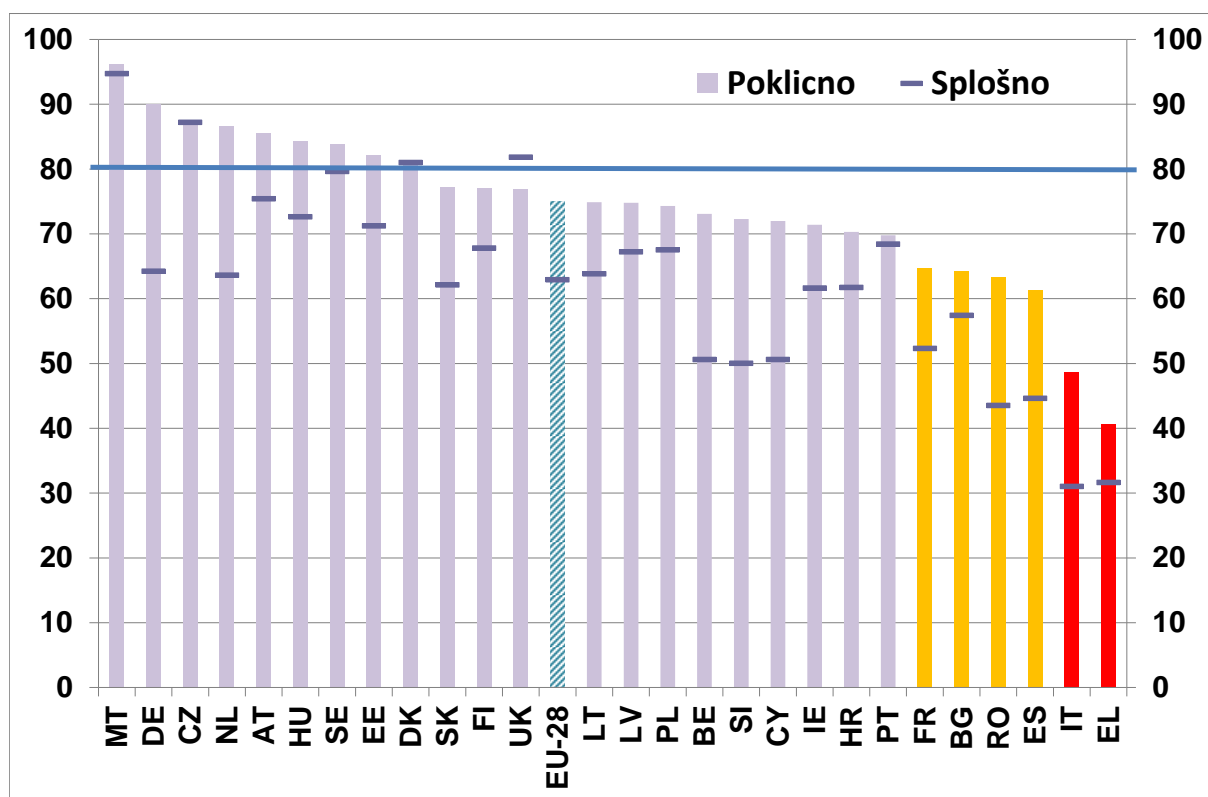
Pomen izobraževanja za trg dela, stopnje zaposlenosti mladih in prehod iz izobraževanja v zaposlitev so bili v zadnjih nekaj letih v središču gospodarskih in sektorskih politik.

Pri tistih, ki svoje začetno izobraževanje zaključijo na sekundarni ali posekundarni neterciarni ravni, se za PSIU kaže sistematično boljši prehod na trg dela kot pri tistih, ki imajo višjo sekundarno ali posekundarno neterciarno kvalifikacijo, pridobljeno v splošnem izobraževanju, in ne nadaljujejo študija v visokošolskem izobraževanju.

Leta 2016 je bila splošna stopnja zaposlenosti novih diplomantov PSIU v EU 75 %. Na področju zaposlovanja so torej dosegli boljše rezultate kot novi diplomanti z višjo sekundarno izobrazbo iz programov splošne usmeritve (62,9 %) (slika 8).

¹⁵ Evropski parlament (2015), *Labour market shortages in the European Union* (Pomanjkanje na trgu dela v Evropski uniji) (<http://www.europarl.europa.eu/thinktank/sl/home.html>).

Slika 8 – Stopnja zaposlenosti novih diplomantov višjega sekundarnega in posekundarnega neterciarnega izobraževanja v letu 2016

Vir: Eurostat (anketa o delovni sili, 2016), spletna koda podatkov: edat_ifse_24.

Kazalnik meri stopnje zaposlenosti oseb, starih 20–34 let, z višjo sekundarno (ISCED 3) ali posekundarno neterciarno izobrazbo (ISCED 4), pridobljeno 1–3 leta pred raziskavo, med osebami v isti starostni skupini, ki trenutno niso vpisane v noben program nadaljnega formalnega ali neformalnega izobraževanja ali usposabljanja.

To na splošno kaže, da je PSIU dobra izbira za mlade, ki ne nameravajo nadaljevati študija v programih visokošolskega izobraževanja. Vendar povprečni rezultati skrivajo določene razlike med državami. To pomeni, da je v državah, v katerih so rezultati PSIU slabši od povprečja EU, mogoče kakovost izboljšati.

V EU se v zadnjih letih absolutno število dijakov v PSIU ter njihov delež v celotnem številu dijakov v višjem sekundarnem izobraževanju zmanjšujeta.

Od leta 2013 se je v EU skupno število dijakov v začetnem PSIU na višji sekundarni ravni zmanjšalo za približno 500 000 (4,7 %), in sicer na 10 309 154 leta 2015. Trend zmanjševanja je bil očiten v vseh štirih državah z največjimi deleži dijakov v PSIU, ki predstavljajo več kot 50 % vseh takih dijakov v EU.

Zato se je relativni delež dijakov v PSIU zmanjšal z 48,9 % leta 2013 na 47,3 % leta 2015.

Vendar so med državami velike razlike v smislu absolutne in relativne velikosti njihovih sistemov PSIU. To je delno povezano z raznolikostjo programov PSIU, ki jih posamezne države ponujajo.

Več držav članic EU ima sorazmerno velik delež mladih, ki izberejo splošno višje sekundarno izobraževanje in ne nadaljujejo študija v visokošolskem izobraževanju (slika 9).

Velik delež takih mladih kaže, da bi bilo smiselno, da se jim ponudi več priložnosti za pridobitev poklicne kvalifikacije – na sekundarni, posekundarni ali terciarni ravni.

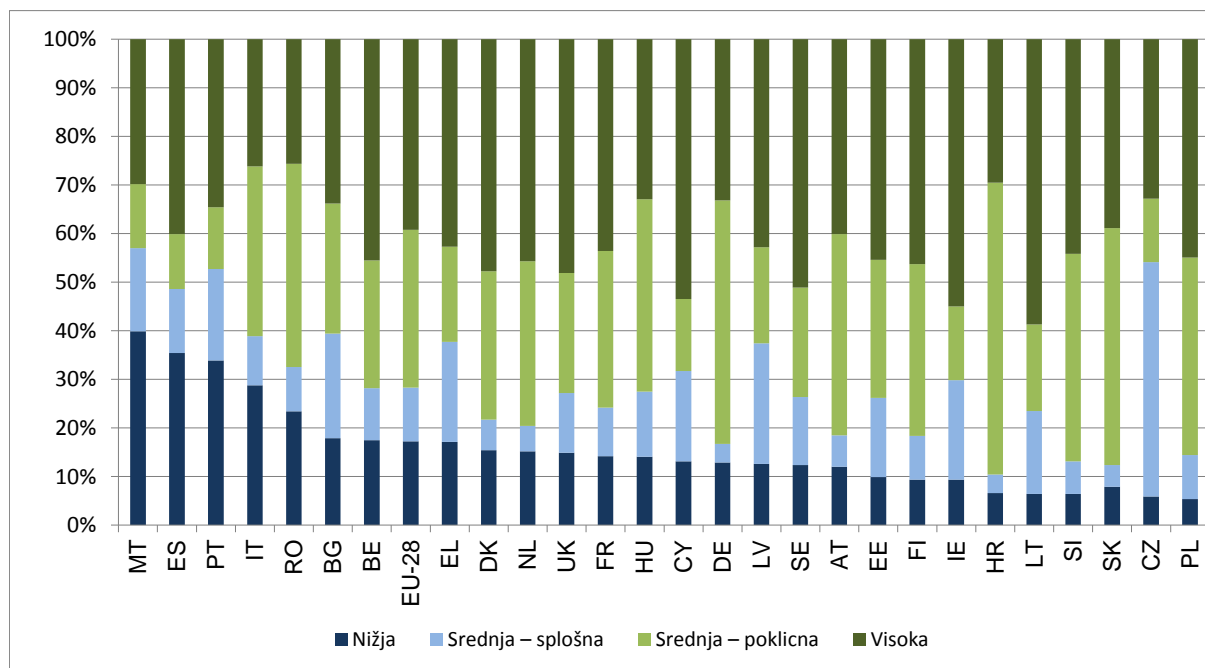
Države članice lahko izberejo različne pristope za razširitev začetnega PSIU, pri tem pa upoštevajo povpraševanje po različnih kvalifikacijah na trgu dela. Večja privlačnost in zagotavljanje PSIU na višji sekundarni ravni sta zlasti koristna za države z velikimi deleži mladih, ki zgodaj opustijo šolanje. V teh državah bi PSIU lahko znatno prispeval k zvišanju dosežene izobrazbe.

V državah z velikimi deleži diplomantov s splošno višjo sekundarno izobrazbo, ki ne nadaljujejo študija v visokošolskem izobraževanju, bi bila razširitev posekundarnega, neterciarnega in kratkega terciarnega PSIU koristna.

Če želijo države članice odpraviti vztrajno brezposelnost mladih, morajo zagotoviti tudi možnosti učenja odraslih, da se mladim, ki so že zapustili začetno izobraževanje, omogoči vrnitev v izobraževanje in usposabljanje.

Ta izziv bi lahko na primer obravnavali z bolj ciljno usmerjeno uporabo ESS, zlasti ker je bilo ugotovljeno, da je bilo v obdobju 2007–2013 usposabljanje za brezposelne eno od najučinkovitejših področij ukrepanja ESS (oddelek 3.5).

Slika 9 – Izobrazba mladih odraslih, starih od 30 do 34 let, 2016

Vir: Eurostat, anketa o delovni sili, 2016 [edat_ifs_9914].

Opomba: kazalnik kaže najvišjo raven izobrazbe, ki jo dosežejo mladi odrasli, stari od 30 do 34 let.

Prednost PSIU je, da lahko osebe v njem razvijejo znanja in spretnosti ter kompetence, ki neposredno ustrezajo trgu dela. Različni instrumenti zagotavljajo, da poklicne šole in centri za usposabljanje ponujajo ustrezno in sodobno usposabljanje za dane poklice. Ti instrumenti vključujejo sodelovanje zasebnega sektorja pri oblikovanju in vrednotenju izobraževalnih programov in poklicnih standardov ter preskušanju študentov. Poleg tega je eden najenostavnejših načinov zagotavljanja, da znanja in spretnosti, ki jih dijaki pridobijo, ustrezajo trgu dela, izvajanje dela usposabljanja zunaj šolskega okolja, na primer s pridobivanjem delovnih izkušenj.

Vajeništvo je najboljši znani primer za organiziranje PSIU na tak način. Opredeljeno je kot formalni program PSIU, ki vključuje izmenjavanje med delovnimi izkušnjami (praktične delovne izkušnje na delovnem mestu) in šolskim izobraževanjem (obdobja teoretičnega/praktičnega izobraževanja v šoli ali centrih za usposabljanje)¹⁶. Ob

uspešnem zaključku bi tako usposabljanje moralo voditi v nacionalno priznano kvalifikacijo.

Delodajalec in vajenec sta pogosto v pogodbenem razmerju, pri čemer vajenec v zameno za opravljeno delo prejme plačilo.

Vajeništvo ni edini možni sistem za učenje skozi delo. Na voljo so še drugi, manj intenzivni pristopi k takemu učenju. Ti vključujejo na primer PSIU v šoli, ki se kombinira z elementi usposabljanja na delovnem mestu, pri čemer ti elementi običajno predstavljajo manj kot 50 % trajanja programa usposabljanja.

Obstajajo tudi načini za učenje skozi delo, ki se izvaja v šoli, in sicer z zagotavljanjem programov, ki vključujejo laboratorije v šoli, delavnice, kuhinje, restavracije, učna podjetja, simulacije ali dejanske poslovne projekte¹⁷.

– oblika učenja skozi delo).

¹⁷ Evropska komisija (2013), *Work-based learning in Europe: Practices and policy pointers* (Učenje skozi delo v Evropi:

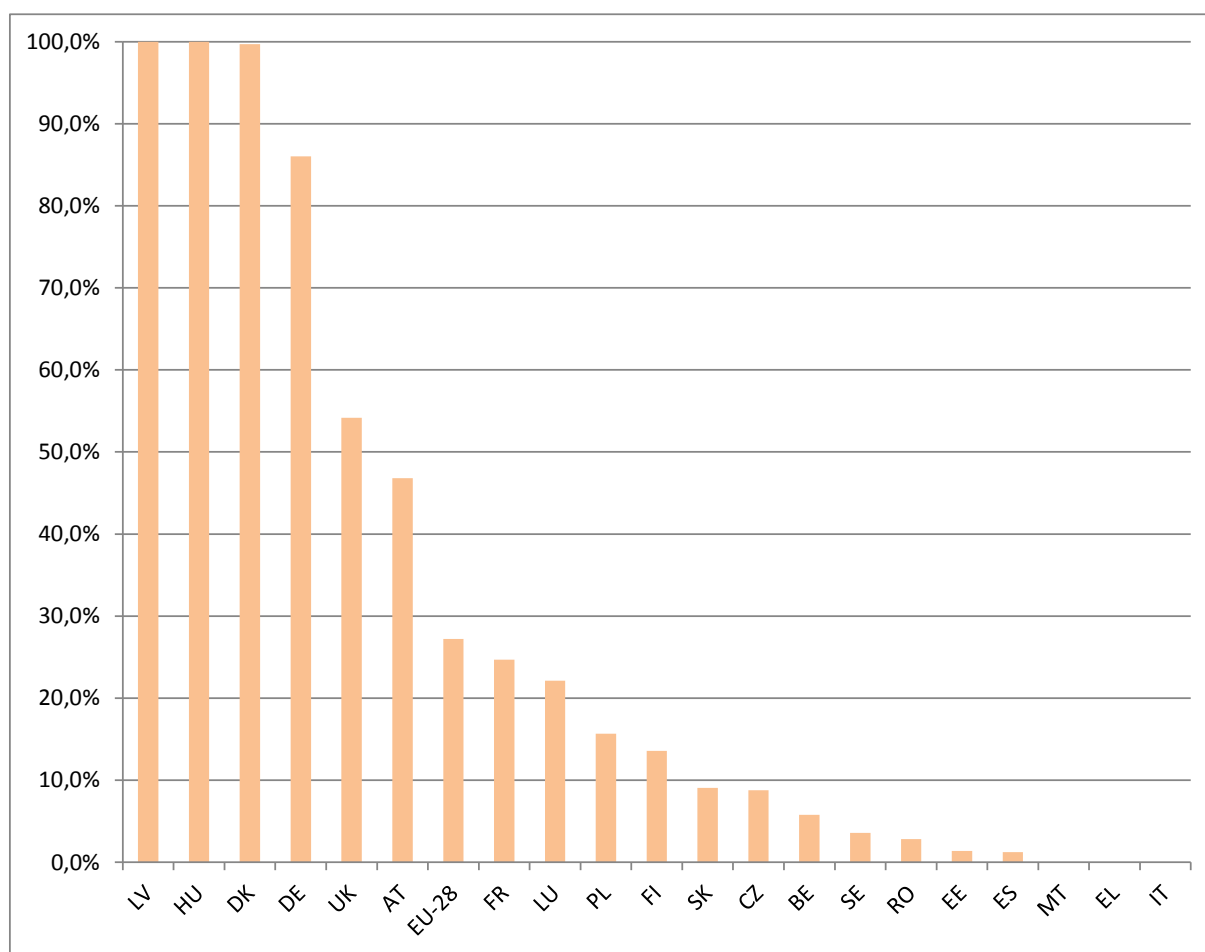
¹⁶ Evropska komisija (2015) *Apprenticeships – a form of work-based learning* (Vajeništvo

Razpoložljivost primerljivih podatkov o trenutnem stanju programov učenja skozi delo v začetnem izobraževanju in usposabljanju po državah članicah je omejena.

Kljub temu je na podlagi razpoložljivih podatkov (slika 10) jasno, da so kombinirani programi učenja na delovnem mestu in v šoli najpogostejši v Latviji, na Danskem, Madžarskem in v Nemčiji.

kazalniki prakse in politike)
http://ec.europa.eu/education/policy/vocational-policy/doc/alliance/work-based-learning-in-europe_en.pdf.

Slika 10 – Dijaki v začetnem PSIU, vključeni v kombinirano usposabljanje na delovnem mestu in v šoli, 2015

Vir: Eurostat (UOE, 2015 [educ_uae_enrs04]). Manjkajo podatki za Malto, Grčijo in Italijo.

Glede na splošno strinjanje, da bi bila širša razpoložljivost visokokakovostnega vajeništva v številnih državah članicah učinkovit instrument za izboljšanje trajnih prehodov iz šole v delo, bi bilo treba povečati prizadevanja, da bi se podjetja, predvsem MSP, spodbudilo, da vlagajo čas in denar v mlade učence. Drugi izzivi, ki jih je treba obravnavati, so:

- zagotovitev zadostne razpoložljivosti kvalificiranih mentorjev;
- vzpostavitev in izvajanje sistemov za zagotavljanje ustrezne kakovosti in privabljanje/organizacija sredstev in drugih oblik podpore za ureditve sodelovanja med institucijami PSIU in podjetji.

Izobraževanje odraslih ter nadaljevalno poklicno izobraževanje in usposabljanje: v hitro

spreminjajočem se delovnem okolju morajo odrasli stalno posodabljati in izboljševati svoja znanja in spretnosti, da bi ostali konkurenčni in produktivni. Sistemi za izobraževanje odraslih se morajo odzivati na veliko različnih potreb, ki jih izražajo udeleženci, podjetja in družba. Zagotoviti morajo, da ima vsak posameznik enostaven in pravičen dostop do možnosti učenja. Zlasti tistim, ki so zapustili začetno izobraževanje ali usposabljanje brez minimalne ravni znanj in spretnosti, potrebnih za sodobno gospodarsko in družbeno okolje, bi bilo treba dati priložnosti, da taka znanja in spretnosti pridobijo pozneje v življenju. Odrasli lahko z izpopolnjevanjem in prekvalifikacijo zagotovijo, da njihova znanja in spretnosti ostanejo ustrezni in sodobni, in sicer ne le v delovnem okolju, temveč tudi za aktivno udeležbo v družbi.

V številnih državah članicah EU imajo odrasli, ki že imajo visoko raven znanj in spretnosti, običajno tudi dober dostop do možnosti učenja, s katerimi lahko ta znanja in spretnosti stalno posodablajo in obnavljajo. Tisti, ki imajo le omejena znanja in spretnosti ter tako najbolj potrebujejo dostop do izobraževanja in usposabljanja, pa se običajno srečujejo z največjimi ovirami pri dostopu do učenja. Zato je podpora odraslim s šibkimi osnovnimi znanji in spretnostmi ali nizko ravniyo kvalifikacij zdaj običajno vključena v programe politik držav članic, pogosto kot del politik izobraževanja in usposabljanja.

Države po Evropi financirajo ali sofinancirajo širok nabor programov izobraževanja in usposabljanja. V nekaj primerih te programe spremljajo sheme za vrednotenje znanj in spretnosti, vključno z oceno začetnih znanj in spretnosti, orientacijsko podporo in kampanjami za ozaveščanje. Še vedno ima v mnogih primerih premalo odraslih možnosti za dostop do visokokakovostnih in ustreznih programov usposabljanja za izpopolnjevanje ali prekvalifikacijo.

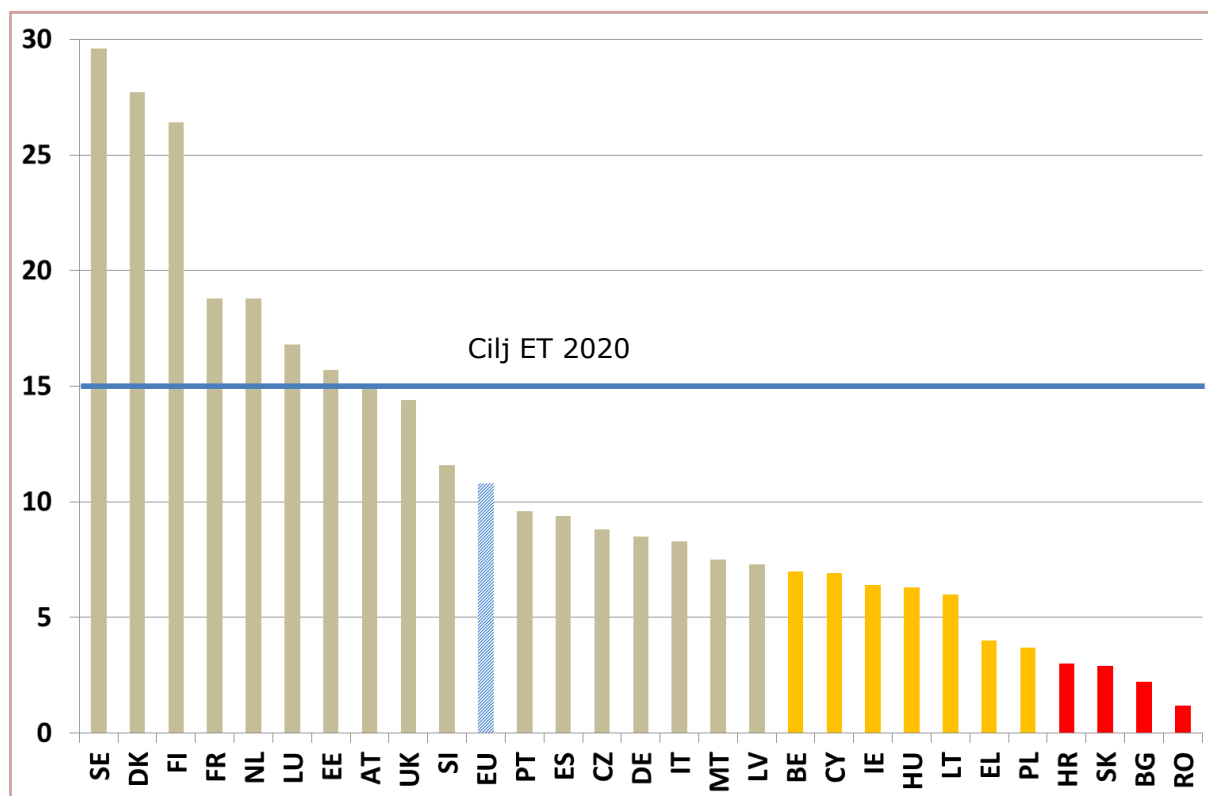
Evropska komisija je leta 2016 v okviru svežnja za program znanj in spretnosti predlagala vzpostavitev **jamstva za**

znanja in spretnosti, da bi se lažje odzivali na vrzeli v znanju in spretnostih, neenakost in nove potrebe na trgu dela, ki zahtevajo čedalje višje ravni znanj in spretnosti. Z jamstvom za znanja in spretnosti bi države članice zagotovile, da se nizko usposobljenim odraslim ponudi pot za izpopolnjevanje, ki je sestavljena iz priložnosti za:

- (a) oceno njihovih znanj in spretnosti ter opredelitev morebitnih vrzeli;
- (b) prilagojen paket izobraževanja/usposabljanja in
- (c) vrednotenje njihovih znanj in spretnosti.

V okviru odprte metode koordinacije v izobraževanju in usposabljanju (ET 2020) so se države članice dogovorile o cilju, da naj bi bilo do leta 2020 vsaj 15 % odraslih prebivalcev (starih 25–64 let) udeleženih v učenju. Vendar je bil povprečni rezultat leta 2016 le 10,8 %. Žal je udeležba manjša pri osebah, ki se vrnejo nazaj na trg dela po obdobju brezposelnosti, pri starejših in pri osebah, ki so zaposlene na delovnih mestih za polkvalificirane in nizko usposobljene delavce – tistih, ki bi morali najbolj posodobiti in izboljšati svoja znanja in spretnosti.

Slika 11 – Udeležba v vseživljenjskem učenju odraslih (prebivalci, stari 25–64 let, %, 2016)

Vir: Eurostat, raziskava o delovni sili.

Polna preglednost in primerljivost kvalifikacij v celotni EU bosta okrepili zaupanje držav članic v kakovost kvalifikacij drugih držav članic ter olajšali mobilnost učencev in delavcev. V ta namen države članice svoje ravni kvalifikacij umeščajo v osem ravni evropskega ogrodja kvalifikacij (EOK) ter na novo izdanih spričevalih/diplomah navajajo ravni EOK in ravni nacionalnega ogrodja kvalifikacij.

Znanja in spretnosti, pridobljeni zunaj sistema formalnega izobraževanja in usposabljanja, pogosto niso dokumentirani ali formalno priznani. Države članice so se dogovorile o vzpostavitvi nacionalnih ureditev za potrjevanje neformalnega in

priložnostnega učenja do leta 2018¹⁸. Zlasti so se dogovorile o presojah znanj in spretnosti za vse brezposelne, ki bi se v idealnem primeru izvedle v šestih mesecih po opredelitvi potrebe. Presoja znanj in spretnosti pomaga oceniti znanje, spretnosti in kompetence posameznika ter je podlaga za vrednotenje rezultatov neformalnega in priložnostnega učenja in/ali načrt za poklicno preusmeritev ali usposabljanje. Zato je zlasti pomembna za nizko usposobljene osebe, brezposelne ali osebe, ki jim grozi brezposelnost, migrante, mlade in tiste, ki želijo spremeniti svojo poklicno pot. Najbolje zasnovane možnosti za vrednotenje znanja in spretnosti, pridobljenih zunaj formalnega izobraževanja, so dostopne in vodijo do kvalifikacij ali delnih kvalifikacij.

¹⁸ V skladu s Priporočilom Sveta o potrjevanju neformalnega in priložnostnega učenja (2012/C 398/01).

Dobro uveljavljeni **sistemi za upravljanje spretnosti** lahko pomagajo pridobivati in optimizirati znanja in spretnosti ter kompetence sedanje in prihodnje delovne sile. Učinkoviti sistemi temeljijo na kakovostnem zbiranju podatkov o znanjih in spretnostih, ki so pridobljeni z zanesljivimi mehanizmi za oceno, predvidevanje in napoved znanj in spretnosti. Te informacije prispevajo k usmerjanju politik izobraževanja in usposabljanja ter storitev karijerne orientacije.

Komisija obravnava izzive digitalnih znanj in spretnosti v EU prek svoje pobude za veliko koalicijo za digitalna delovna mesta¹⁹ in je razvila skupni **evropski okvir za digitalne kompetence** (EDCF), v katerem je opisan sklop digitalnih kompetenc, ki jih danes potrebujejo vsi državljani. Države članice uporabljajo EDCF in z njim povezano orodje za ocenjevanje pri razvoju izobraževalnih programov, učnih izidov ali usposabljanju učiteljev.

Podobno delo je bilo opravljeno za razvoj **evropskega okvira za podjetništvo** (EntreComp), ki se lahko uporabi kot podlaga za razvoj izobraževalnih programov in dejavnosti učenja, ki spodbujajo podjetništvo kot kompetenco.

Komisija podpira tudi vzpostavitev evropskih zavezništev za panožna znanja in spretnosti, ki bi zasnovala strategije za panožna znanja in spretnosti, predvidela potrebo po znanjih in spretnostih v posameznih sektorjih ter povečala odzivnost sistemov PSIU na te potrebe. Namen zavezništev za panožna znanja in spretnosti je pomagati zagotoviti nova znanja in spretnosti v strateških sektorjih, ki so pomembni za uresničevanje evropskih ciljev glede rasti in delovnih mest, konkurenčnosti, energetike in podnebnih sprememb. Zavezništvo za energijo iz obnovljivih virov in zelene tehnologije bo na primer obravnavalo vrzeli in neskladja v znanjih in spretnostih, da bi zagotovili vodilni položaj Evrope na globalni ravni na področju energije iz obnovljivih virov in

¹⁹ Glej informativni pregled o digitalnih znanjih in spretnostih ter digitalnih delovnih mestih.

podprli prehod na sodobno nizkoogljično gospodarstvo, v katerem bo imel glavno vlogo razogljiven energetski sektor.

4. NAVZKRIŽNO PREVERJANJE TRENUTNEGA STANJA POLITIKE

Razvoj znanj in spretnosti: politike za preprečevanje zgodnjega opuščanja izobraževanja in usposabljanja [glej ločen informativni pregled o mladih, ki zgodaj opustijo šolanje] podpirajo tudi cilj minimalne izobrazbe za vse mlade kot pogoj za izgradnjo dodatnih znanj in spretnosti v okviru visokošolskega izobraževanja ali za trg dela.

Države članice so dosegle nekaj napredka pri pridobivanju osnovnih znanj in spretnosti:

- Bolgarija je izboljšala dostop do kakovostnega izobraževanja za učence iz prikrajšanih okolij;
- portugalske lokalne uprave in šolski grozdi sodelujejo pri izvajanju nacionalnega načrta za spodbujanje uspeha v šoli;
- Irska je določila posebne cilje za bralno in računsko pismenost v prikrajšanih šolah ter sorazmerno ambiciozne nacionalne cilje za osebe s slabimi rezultati in osebe z najboljšimi rezultati do leta 2025;
- Češka podpira vrtce ter osnovne in srednje šole na socialno izključenih območjih z uvedbo in izvajanjem individualnih načrtov integracije in
- Romunija izvaja projekt ESS za privabljanje visokokakovostnih učiteljev v prikrajšane šole in je v nižjem sekundarnem izobraževanju postopoma začela uvajati nov izobraževalni program na podlagi kompetenc.

Začetno poklicno izobraževanje in usposabljanje: novi diplomanti PSIU so na področju zaposlovanja dosegli boljše rezultate kot novi diplomanti z višjo sekundarno izobrazbo iz programov splošne usmeritve. Vendar povprečni rezultati skrivajo določene razlike med državami. To pomeni, da je v državah, v katerih so rezultati PSIU slabši od povprečja EU (v Belgiji, Grčiji, Španiji, Franciji, Italiji, Latviji in Romuniji),

mogoče kakovost izboljšati. Več držav članic (Češka, Grčija, Španija, Malta in Portugalska) ima sorazmerno velik delež mladih brez spričevala na višji sekundarni ravni ali mladih, ki izberejo splošno višje sekundarno izobraževanje, vendar ne pridobijo visokošolske diplome.

Izobraževanje odraslih ter znanja in spretnosti odraslih: sedem držav članic ima stopnjo udeležbe odraslih v učenju, ki presega referenčno merilo ET 2020 (15 %): Danska, Estonija, Francija, Luksemburg, Nizozemska, Finska in Švedska. Najnižje stopnje udeležbe so ugotovljene v Bolgariji, na Madžarskem, v Romuniji in na Slovaškem.

Preglednost in priznavanje znanj in spretnosti ter kvalifikacij: doslej je 24 držav članic izvedlo umeščanje svojih nacionalnih ogrodij kvalifikacij v evropsko ogrodje kvalifikacij (EOK), 16 držav članic pa na nacionalnih spričevalih in diplomah navaja ravni EOK oziroma je določilo datum, ko jih bodo začele navajati.

Vrednotenje neformalnega in priložnostnega učenja: države članice se pripravljajo za vzpostavitev nacionalnih ureditev za vrednotenje znanj in spretnosti, pridobljenih zunaj formalnega izobraževanja in usposabljanja. Napredek je različen in še vedno je treba opraviti veliko dela do roka leta 2018. V evropskem popisu o vrednotenju iz leta 2014 je 15 držav članic (Bolgarija, Češka, Danska, Nemčija, Irska, Grčija, Španija, Ciper, Litva, Malta, Avstrija, Portugalska, Romunija, Slovaška in Združeno kraljestvo) navedlo, da sistem presoje znanj in spretnosti, ki je eden od elementov nacionalnih ureditev za vrednotenje, ni bil vzpostavljen.

Upravljanje spretnosti: redno spremljanje povpraševanja na trgu dela je bistveno, pri čemer je sistem za spremljanje poklicev, ki imajo premalo ali preveč delovne sile, osnovni sestavni del sistema informacij o trgu delovne sile. Kljub temu večina držav članic trenutno nima dovolj dobrih mehanizmov za spremljanje. Le tretjina držav članic

spremlja razvoj povpraševanja po delovni sili in nadaljnja tretjina jih ima le delne podatke²⁰.

Digitalna znanja in spretnosti: kazalnik napredka digitalne agende meri napredek evropskega digitalnega gospodarstva na podlagi indeksa digitalnega gospodarstva in družbe (DESI), tj. sestavljenega indeksa, ki povzema ustrezne kazalnike evropske digitalne uspešnosti in spremlja razvoj držav članic EU na področju digitalne konkurenčnosti²¹. Razvoj digitalnih znanj in spretnosti se v okviru indeksa spremlja pod razsežnostjo človeškega kapitala. Danska, Luksemburg, Nizozemska, Finska, Švedska in Združeno kraljestvo imajo najboljše rezultate glede osnovnih znanj in spretnosti ter uporabe. Irska, Avstrija, Finska, Švedska in Združeno kraljestvo so se najboljše uvrstile pri naprednih znanjih in spretnostih ter razvoju. Bolgarija, Grčija in Romunija se stalno uvrščajo na dno lestvice pri obeh podrazsežnostih.

Datum: 29. september 2017

²⁰ Kvalitativni podatki; na podlagi dokumenta Evropske komisije: *Mapping and analysing bottleneck vacancies in EU labour markets* (Opredelitev in analiza deficitarnih delovnih mest na trgih dela v EU), 2014.

²¹ <http://ec.europa.eu/digital-agenda/en/digital-agenda-scoreboard>.